

POSUDEK VEDOUCÍHO NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI VILÉMA SKOPALA: “BUDDHISMUS JAKO REFORMNÍ HNUTÍ? ANALÝZA ZÁPADNÍHO PARADIGMATU”, KRE FF Univerzity Pardubice, květen 2014

Téma předkládané práce je součástí aktuálních diskusí o interpretaci asijských tradic. Vilém Skopal v úvodu práce vymezuje svoji otázku: Jakým způsobem vybrání čeští badatelé došli k interpretaci Buddhy jakožto náboženského reformátora? V první kapitole se zvažuje teoretický rámec, ve kterém vznikly kategorie bráhmánismus a buddhismus. Jádrem práce je rozsháhlá druhá kapitola. Najdeme zde rozbor textů celkem deseti českých autorů, počínaje Františkem Čuprem a Rudolfem Mášou. Většinou se však jedná pochopitelně o naše významné orientalisty, jako byli Lesný, Pertold, Fišer či Miltner. Následuje závěr a seznam použitých zdrojů.

Přednosti práce:

Oceňuji snahu o formulaci důležitých problémů jak v úvodu, tak v dalších částech textu. Autor vyšel z analýz Philipa Almonda a S. N. Bálagangádhary, díky kterým můžeme poukázat na specifický vliv křesťanského myšlení při utváření orientalistického i religionistického obrazu indických tradic. Součástí příběhu indických náboženství, který je dnes dominantní strukturou našich debat, je interpretace Buddhy a jeho *sanghy* jakožto reformního náboženského hnutí. Vilém Skopal celkem zdařile shrnuje argumentaci, která ukazuje teologický rámec a východiska etablované interpretace.

V jádru práce sledujeme, jak nejstarší autoři (Čupr, Máša, do jisté míry i Lesný) ještě explicitně srovnávali Buddhovo působení s vystoupením Ježíše Krista. Zároveň jednoznačně hodnotili vystoupení asketů jakožto boj s bráhmanskou ortodoxií na jedné straně a snahu o oživení i zlidovění náboženství na straně druhé. Další generace především orientalistů sice již takto nepracovali, ale tyto dvě ideje původně teologické struktury zůstávají přítomny. Potvrzuje se také hypotéza, že ani perspektiva ideologického marxismu nepřinesla žádnou zásadní změnu (viz práce Vacka, Filipského či Miltnera). Pozoruhodnou výjimkou je snaha Z. Fišera (E. Bondy) o interpretaci Buddhova učení jakožto jakési primitivní dialektiky, která prý byla materialistickou a náboženství překonávající filosofií. Správný je též poukaz na roli původně teologických pojmů v interpretaci indických tradic (viz například pasáž o Karlu Wernerovi).

Autor také ukazuje, jak byly úvahy našich myslitelů ukotveny v dobových teoriích o vývoji nebo úpadku náboženství. V závěru se mu vcelku podařilo vystihnout důležitá specifika z interpretací jednotlivých autorů.

Nedostatky textu:

A) Teoretické, argumentační:

Některé pasáže přinášejí příliš zjednodušující a nedostatečně argumentovaná tvrzení. Uvedu jeden příklad za všechny ze závěru, kde autor hovoří o bráhmánismu a buddhismu: „Tyto systémy byly vystavěny v západních institucích podle jednoho modelu – křesťanství. Tím s ním sdílí stejnou teoretickou strukturu, která však již neodpovídá realitě.“ (s. 77) První věta je neúnosnou trivializací celé argumentace. Vytvoření zmíněných systémů je důsledkem propojení několika témat teologických diskusí a rozhodně nejde jen tak zjednodušeně říci, že křesťanství tady bylo modelem. Druhá věta je formulována tak špatně, že není jasné, co s čím má sdílet teoretickou strukturu. Ještě méně je jasné, co a proč „neodpovídá realitě“. Podobně matoucích, nedobře zformulovaných pasáží je více, viz například první odstavec na s. 12.

Najdeme také silná tvrzení bez jakékoli argumentace, kdy autor hned přejde k jinému tématu. Tak například diskuse o původu náboženství a jeho primitivní formě je sice i dle

mého mínění důsledkem teologického hledání prvotního monoteismu. Ale také důsledkem dalších diskusí, to za prvé. A dále – není možné po takovém tvrzení přeskočit hned k jinému tématu, bez jakékoli podrobnější argumentace (s. 10, poslední odstavec).

V. Skopal sice správně poukazuje na vliv marxistické ideologie v díle V. Miltnera, ale nedokázal přesně ukázat, jakou úlohu hrají úvahy o ekonomické situaci v indologově interpretaci indické společnosti Buddhovy doby (viz s. 57-58). Nadhazuje sice otázku, nakolik můžeme hovořit o jakési úlitbě cenzorům, ale téma by si zasloužilo důkladnější systematické zpracování.

B) Faktografické:

Neúnosnou historickou zkratkou je tvrzení, že misionáři viděli ve *védách* náboženské učení a nazvali jej hinduismus (s. 16). Misionáři se až na malé výjimky k *védám* vůbec nedostali, ani neuměli *védský* sanskrt natolik, aby je vůbec mohli číst. Místní tradice nazývali jednoduše pohanstvím, nebo falešným náboženstvím. Pojem hinduismus použil poprvé v poslední třetině osmnáctého století Charles Grant, vysoký úředník Východoindické společnosti.

Autor tvrdí, že první badatelské kroky ve studiu Buddhova učení byly podniknuty ve viktoriánské Anglii (s. 10). Ve skutečnosti už byly mnohé důležité kroky ve výzkumu buddhistických písemných i archeologických památek podniknuty před rokem 1837 (rokem nástupu královny Viktorie na trůn). Navíc ve výzkumu nebyli aktivní jen Angličané, ale také Francouzi (nejvýraznější E. Burnouf) i příslušníci jiných národů.

Příliš silné a nedostatečně argumentované je tvrzení: „Není pochyb, že Buddha učil jiným ideálům, než bráhmami.“ (s. 69) Jak to autor sladí s argumentací na jiném místě práce, kde se snaží ukázat, že Buddha ve skutečnosti diskutoval ideály bráhmánství?

C) Jazykové, slohové, formální úpravy textu:

Nacházím tu a tam gramatické chyby, například ve shodě podmětu s přísudkem: „Hinduismus ...bylo amorfní“ (s. 16), „Téma ...se objevily“ (s. 77), atd. Gramaticky i slohově špatně je utvořeno následující souvětí: „Díky tomu, že byl Buddha popsán jako náboženský reformátor, bylo znemožněno pochopit jeho původní snahy.“ (s. 22) Takových špatně utvořených souvětí je více, objevují se vychýlení z pádové vazby a též stylové neobratnosti. Místy není dodržen jednotný přepis indických jmen a pojmů do češtiny s použitím kurzívy, např. na s. 14 (*Tipitaka* je navíc název konkrétního korpusu a měla by tedy být psána velkým písmenem). Překlady některých pasáží z angličtiny by potřebovaly upravit, aby byly skutečně česky (např. citát z Bálagangádhary na s. 17-18). Orient se píše s velkým „O“ (s. 20 a jinde). Snad můžeme mluvit o tom, že lze či nelze stavět (ale lépe vystavět) argumentaci, ale nikoli „stavit“ (s. 29 i jinde). Formální úprava textu odpovídá požadavkům kladeným na bakalářskou práci.

Práci hodnotím celkově jako nadprůměrnou, autor prokázal jak schopnost kritického zhodnocení obtížných témat, tak solidní přehled v literatuře. Přináší nové a důležité dílčí poznatky a uvádí je do souvislostí velice aktuální diskuse. Autor by měl pracovat na pečlivějším argumentování krok za krokem, na několika místech jsou neúnosná zjednodušení či silná tvrzení bez uvedení souvislostí. Práce též trpí přítomností nejasných a špatně zformulovaných tvrzení. Doporučuji text k obhajobě a vzhledem k výše uvedeným výtčům navrhuji hodnocení známkou velmi dobře mínus.

V Pardubicích 19. května 2014,

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.

